

5 jaar

de
rooie
roepstoeter

feest

'de schuur'
5 november 1989
14.00 - 17.00 uur

SPREKER: FRANK BIESBOER,
hoofdredacteur van 'De Waarheid'

MUZIEK : RAFAEL
gitarist en zanger uit Mexico

JAARGANG 3, N° 6, NOVEMBER 1989

COLOFON

De Rooie Roepstoeter (RRT) is een onregelmatig verschijnend, links blad voor Oisterwijk. Een (steun-)abonnement van zes nummers kost minimaal f 5,- (buiten Oisterwijk f 15,-) te voldoen op gironummer 5264985 t.n.v. De Rooie Roepstoeter te Oisterwijk.

Redactiecollectief De Rooie Roepstoeter, Postbus 340, 5060 AH Oisterwijk

Uitgever: Groen Links Oisterwijk

VAN HET REDACTIE-COLLECTIEF

De Rooie Roeptoeter bestaat 5 jaar en dat moet gevierd worden: een jubileum-nummer in een feestelijk jasje en een feest op zondag 5 november aanstaande. Ter gelegenheid van dit eerste lustrum schreef één van de redacteuren, Siebe Thissen, zijn persoonlijke visie op vijf jaar RRT: "een unieke periodiek, omdat de RRT méér is dan één van de vele linkse krantjes".

In dit nummer 2 artikelen uit het prille begin, die een ander licht werpen op 'het rijke roomse leven' ten tijde van kapelaan Huybers en waarin het stilzwijgen wordt verbroken over het katholieke fascisme van Zwart Front in Oisterwijk. De RRT kijkt ook naar de toekomst. 'Het kan anders, beter' zegt het Oisterwijkse FNV-bestuur in een interview.

Een RRT-redacteur bracht een bezoek aan de musical SARAFINA! (the music of liberation), een musical die het echte geluid van Zuid-Afrika laat horen.

In 2 artikelen wordt aandacht besteed aan de 'gezondheid'. De Oisterwijkse homoeopaat Theo Cornelissen vertelt over klassieke homoeopathie en de levensvisie daarachter. In 'Helers en heiligen' wordt aangetoond dat de Brabantse volkskultuur nog altijd uiterst rijk is aan merkwaardige geneeswijzen.

De Pannenschuur staat de laatste maanden volop in de belangstelling. Aan de schoolstrijd lijkt een einde gekomen te zijn: de volgende 'strijd' meldt zich al weer aan: moet/wil de bewonersvereniging Groot Pannenschuur de wijkboerderij inruilen voor 2 kamers in het nieuw te bouwen wijkcentrum?

Verder nog de transformatie van Progressief Oisterwijk in Groen Links en natuurlijk de rubrieken De Rooien Roepen en Uitgeperst.

Niet vergeten:

Het 'Feest van De Rooie Roeptoeter' zondag 5 november in gebouw De Schuur aan de Hoogstraat. Neem familie, vrienden, vriendinnen en burens mee!

INHOUD

pag. 1	Het 'typisch Oisterwijkse' van de RRT
pag. 4	De achterkant van kapelaan Huybers
pag. 6	Fascisten in de Oisterwijkse raad
pag. 8	De Rooien Roepen
pag. 9	Gesprek met FNV-bestuur Oisterwijk
pag. 10	Uitgeperst
pag. 11	Sarafina! (the music of liberation)
pag. 12	Gezondheid
pag. 14	Helers en heiligen
pag. 16	Wijkcentrum Pannenschuur: centrum zonder wijk?
pag. 17	Progressief Oisterwijk wordt Groen Links

HET 'TYPISCH OISTERWIJKSE' VAN DE RRT

5 november 1989: 5 jaar De Rooie Roep-toeter

Vijf jaar De Rooie Roep-toeter! Voor het redactiecollectief een gelegenheid om te herdenken maar vooral ook om verder te denken. Met behulp van een dobbelsteen werd bepaald welke redacteur van de Gideonsbende van november 1984 de pen ter hand mocht nemen. Onderstaand stuk geeft dus een persoonlijke visie op vijf jaar RRT van één onzer redacteurs.

Als redacteur "vanaf den beginne" werd mij gevraagd enige regels te wijden aan dit eerste lustrum. Allereerst moet mij toch van het hart dat ik niet gedacht had dat de RRT zo'n lang leven beschoren zou zijn. Een bedankje aan diegenen die steeds opnieuw aan de bel trokken om toch maar weer een nieuwe RRT te laten verschijnen is hier zeker op zijn plaats. Met name zou ik dan Ad van den Oord willen noemen; organisatorisch ongetwijfeld de drijvende kracht achter dit unieke periodiek. Ik schrijf met opzet "uniek" omdat de RRT, mijns inziens, zeker méér is dan één van de vele linkse krantjes.

Zoals een ieder weet verkeert "links Nederland" in een crisis. De PvdA schaamt zich bij de gedachte aan het woord "rood"; kleine progressieve partijtjes verdwijnen of toveren zich om tot groene clubs om opportunistisch op machtspolitiek af te stevenen. Ook de "linkse pers" leidt een weinig florissant bestaan. Bladen die lange tijd tot ons algemene sociale cultuurerfgoed behoorden, zoals het kommunistische dagblad De Waarheid of het oude anarchistische maandblad De Vrije, verkeren momenteel diep in de rode cijfers.

Merkwaardigerwijs geldt dit verhaal niet voor de RRT. De Rooie Roep-toeter telt een kleine honderdvijftig trouwe abonnees, die steeds keurig hun vijfje overmaken aan het redactiecollectief. Het blad wordt klaarblijkelijk goed gelezen en het nog altijd stijgende abonneetal "dwingt" de makers tot doorgaan. Alhoewel ik in het oude colofon nog altijd lees dat het blad een produkt is van de partijen CPN-PPR-PSP moet ik dat beeld toch enigszins bijstellen. Zelf ben ik nooit met één dezer groepen verbonden geweest en ik heb nooit één vergadering bijgewoond van Progressief Oisterwijk (nu Groen Links). En dit laatste geldt voor meerdere medewerkers. Het redactiecollec-

tief van de RRT is dan ook onafhankelijk. Hier stippen we een heuse karaktertrek van de Roep-toeter aan. In dit artikel wilde ik mijn visie geven op het "succes" van de RRT; liever dan de lezer te vermoeden met een overzicht van de geschreven artikelen door de jaren heen.

DE KATHOLIEK-KONSERVATIEVE DOMINANTIE DOORBROKEN

Sinds mensenheugnis kenmerkt de Oisterwijkse samenleving zich door de dominantie van het katholieke regime: de kerk, de pastoors, de rooms-katholieke sportverenigingen, de KVP en het CDA, de katholieke vakbeweging, Het Kerkklokje, katholieke werkgevers ... allen voorzagen zij de gemeenschap van een hecht netwerk waarin weinig ademruimte bestond voor de niet-katholieke minderheid. Deze overheersing had natuurlijk ook haar weerslag op de Oisterwijkse mentaliteit die sterke "parochialistische" trekken vertoont. We bedebelen hiermee dat de dorpsgrenzen lange tijd voor veel Oisterwijkers tegelijkertijd ook de grenzen van hun "wereld" markeerden. Mensen die uit Oisterwijk vertrokken ("overlopers") of zich in Oisterwijk vestigden ("import") werden vaak met argwaan bekeken. Ook in de Oisterwijkse geschiedenis komen we dit "verzet" tegen de inbreuk van de gemeenschap steeds opnieuw tegen. Verzet tegen de komst van de spoorwegen ("Wie zal er nou weer uitstappen?"); verzet tegen de socialistische sigarenmakers ("die kwamen toch van buiten?"); het Zwart Front-verzet tegen de industrialisatie van Oisterwijk ("De fabrieken vernietigden toch de boerenstand?"); het verzet tegen de protestanten ("Formeerden de boerenzonen geen knokploegjes?"); en zo kunnen we door-
gaan.

Maar naarmate Oisterwijk steeds verder geïntegreerd werd in de moderne commerciële samenleving werd ook de roep van andersdenkenden om hun eigen identiteit steeds sterker. Twee voorbeelden.

Ik maakte zelf enige tijd deel uit van de vrijwilligers van jongerencentrum No. 90. Het viel me op dat we allen naarstig zochten naar een eigen onafhankelijke politieke en mentale cultuur, los van de bestaande katholieke cultuur. De jongeren kenmerkten zich door een grote verscheidenheid in religieuze afkomst: katholieken, protestanten, joden en islamieten zaten naast elkaar op de barkruk. Godsdienst speelde geen belangrijke rol meer. Daarnaast waren velen

niet van Oisterwijkse of zelfs Brabantse afkomst.

Een zelfde patroon signaleren we binnen Progressief Oisterwijk, nu dus zoals gezegd Groen Links. Ook hier een bonte mengeling van politieke, kulturele en religieuze achtergronden. Beide groepen kenmerken zich door hun heterogene samenstelling; eerder dan door een sociale gelaagdheid. Zowel de jongerenbeweging als Groen Links kennen geen typische "arbeiderskultuur" of "middenstandskultuur". Beide stromingen konden elkaar dan ook eenvoudig in Oisterwijk ontmoeten. Zo organiseerde jongerencentrum No. 90

(voordat de RRT bestond) politieke bijeenkomsten waarbij slechts de CPN (toen nog alleen) in staat bleek positieve reacties te krijgen. De andere partijen, de PvdA inclusief, blonken uit in zelfgenoegzaamheid.

De Rooie Roeptoeter is beslist een resultaat van deze genoemde ontwikkelingen. Zowel onder de jongeren als de CPN-PSP-PPR leefde de gedachte een eigen blad te beginnen. Bleef het jongerenblad ("De Krant") steken in organisatorische onkunde, de politieke groepen dachten eenvoudig met een politiek vlugschrift te beginnen. Dat laatste kwam er ook maar al snel meenden de samenstellers ook ruimte voor journalistieke inbreng te moeten reserveren. De gedachte overheerste dat het nieuwe blad aandacht zou moeten besteden aan politieke en kulturele aspiraties zoals die leefden onder Oisterwijkers die zich niet in Het Kerkklokje konden vinden.

In die beginfase was Het Kerkklokje ook de voornaamste tegenstander, vooral voor de linkse politieke partijen. Mededelingen van de CPN werden vaak geweigerd of bekort en ingezonden brieven soms geweigerd. Daarnaast grepen steeds meer "boze" Oisterwijkers naar de pen om Het Kerkklokje terecht te wijzen. Het katholieke blad diende orthodox-katholiek te zijn en geen ruimte ter beschikking te stellen aan andersdenkenden. Veel kritiek kwam er ook vanuit de Petrus-parochie die de ideologische lijn van Het Kerkklokje verdedigde. Het Kerkklokje was in die dagen een uiterst interessant blad. Veel ingezonden brieven en discussies maakten haar soms tot een ware arena. Maar niet iedereen kon gelijkkelijk aan die discussies deelnemen. Veel ruimte werd vrijgemaakt voor extreem-konservatieve denkbeelden, zoals verwoord door een fervente

brievenschrijver, de heer J.B. Paagman. Deze "fatsoen-

Drie jaar lang, tot november 1987 zou J.B. Paagman, ironisch genoeg, als steun en toeverlaat alle voorpagina's sieren middels het krabbeltje 'jbp'. Zo kon Paagman dan ook uitgroeien tot het symbool van konservatief Oisterwijk.

lijk-rechtse" heer mocht mensen openlijk beledigen of beschuldigen zonder dat verweer echt mogelijk bleek. Ooit stuurde hij mij, na het inzenden van een brief, materiaal toe van het Oud Strijders Legioen en het semi-fascistische Constructief Jong Nederland. Ook hij protesteerde dringend bij de kerk en de redactie tegen progressieve opmerkingen in Het Kerkklokje. In een, overigens niet geplaatste brief, meende hij dat Het Kerkklokje verworpen was tot een "Rooie Roeptoeter". En zie, de naam voor een nieuwe periodiek was geboren. Een geuzennaam aldus. Overigens, in alle eerlijkheid, deze "censuur" gold vooral de linkse politieke activisten. De sterk a-politieke en anti-politieke jongeren konden hun No. 90 opmerkingen dankzij de persoonlijke inspanningen van Janus de Vries zeker wel kwijt. Duidelijk moge zijn dat deze "politieke censuur" de druppel was die de emmer over deed lopen. Een andere spreekbuis bleek noodzaak.

Een kleine redactie, gesteund door het kopieerapparaat van de FMV, bracht op 5 november 1984 het eerste nummer uit van De Rooie Roeptoeter. In eerste instantie schommelde het aantal abonnees van het blad rond de twintig. Artikelen over Zwart Front, het OSL, anti-racisme en anti-fascisme en de Oisterwijkse bevrijdingsherdenking vulden de eersteling. Ook was er in die eerste dagen veel aandacht voor de vredesbeweging. Deze was ook in Oisterwijk actief in de werkgroep STOP DE N-BOM en met name deze werkgroep bracht menig konservatief Oisterwijker in de "Koude-oorlogs-dagen" (de Russen zaten net in Afghanistan) aan het bibbereren.

AKTIEF BUITEN DE GEMEENTERAAD

Een tweede punt dat zonder meer bijgedragen heeft aan het voortbestaan van de RRT is het buitenparlementaire karakter van de RRT. De linkse politieke groepen (eerst de CPN en daarna Progressief Oisterwijk) zijn steeds uitgesloten geweest van deelname in de gemeenteraad van Oisterwijk. Verkiezingen leverden steeds een handvol stemmen te weinig op. Daardoor bleven veel progressieven noodgedwongen op straat staan. Gelukkig kniezen zij niet voor hun raam in huis maar blijken zij zeer actief in hun eigen woon- en werksituaties. De RRT-redactie vaart daar zeer wel bij. En zo hoort het ook. De raad telt al genoeg ja-knikkers en na-gapers.

Momenteel telt de vaste RRT-ploeg zo'n vijftien lossere en vastere medewerkers voor het type-werk, het schrijven, het nieten, het adresseren, het werven, het lay-outen en het verspreiden van de krantjes. Jaarlijks gaan er zo'n vier tot zes nieuwe RRT's naar de reikhalzende abonnees, Alle medewerking geschiedt uiteraard op vrijwillige basis zonder enige vergoeding. De oplage kan net betaald worden door de bijdragen van de lezers. Naast de vaste produktie worden er gewoonlijk zo'n honderd extra gedrukt voor de losse verspreiding en werving.

Zoals uit het stuk al blijkt heeft de Oisterwijkse afdeling van de CPN steeds een belangrijke rol gespeeld. Ook toen de progressieve beweging in Oisterwijk groter werd bleven zij hameren op de noodzakelijke bescherming van de sociaal-zwakkeren in onze samenleving. Van de eerste tot de laatste Roeptoeter werd dit principe niet verlaten. Waar veel andere krantjes al snel vervielen in moralisme of linkse ethiek bleef de RRT sociaal-ekonomische ontwikkelingen belichten. Of het nu ging om een 'korrup-te' gemeente, of om de vervuiling van Oisterwijkse grond, of om de houding van de Oisterwijkse Sociale Dienst tegenover werklozen; deze solidariteit met de 'onderdrukten' bleef bestaan. De vraag dringt zich op waarom de PvdA in Oisterwijk die rol nauwelijks vervuld heeft. Een eigen blad is nooit van de grond gekomen en men heeft zich te zeer versmolten met het genoemde katholieke netwerk. Maar ik hoop nog altijd dat meer progressieve sociaal-demokraten (met enkelen wordt uitstekend samengewerkt) bereid zullen zijn de progressieve politiek te ondersteunen.

De RRT bestaat zo'n vijf jaar en schip-pert tussen 'afhankelijk' en 'onafhanke-lijk'. Afhankelijk, omdat het een spreek-buis wil zijn van vooral buitenparlemen-taire groepen die anders niet aan het woord komen (denk aan de Oisterwijkse Milieu Vereniging) en Onafhankelijk omdat het redactiecollectief een eigen visie heeft op de ontwikkelingen in de Oister-wijkse gemeenschap. Deze twee poten heb-ben volgens mij in sterke mate bijgedra-gen tot het kleine succes van De Rooie Roeptoeter. De RRT kan in deze vorm zeker nog een lange tijd mee. Het ontbreekt ons niet aan sympathisanten of abonnees maar we kunnen nog altijd medestanders gebrui-ken. Ook denk ik dat Het Kerkklokje een stuk liberaler geworden is. Soms worden zelfs RRT-passages overgenomen en wie had ooit gedacht dat Het Kerkklokje het Fran-se kommunistenfeest, het 'Fête de l'Humani-té', nog eens zou verslaan. Zo snijdt het mes aan twee kanten.

Een laatste bedankje moet nog uitgaan naar de abonnees. Zonder hen was het blad natuurlijk al lang ter ziele. Maar Voor-waarts; schenk je maatje of je buur eens een abonnement voor zijn of haar verjaar-dag.

OP NAAR HET JAAR 2000!

leest

de
rooie
roep-toeter

DE ACHTERKANT VAN KAPELAAN HUYBERS

In plaatselijke bladen zoals het Kerkklokje en De Kleine Meijerij is in het voorjaar van 1985 nogal wat aandacht besteed aan Anton Huybers, die van 1903 tot 1920 kapelaan te Oisterwijk was. Voor het voetlicht kwamen zijn gedichten en zijn initiatieven voor een openluchttheater en voor De Kunstkring. Huybers' kruistocht tegen alles wat anti-paaps was (liberalen, protestanten en socialisten) wordt niet of slechts marginaal behandeld. Toch kwam dit juist naar voren tijdens gesprekken die de RRT heeft gevoerd met enige oudere Oisterwijkers. Dit verhaal is niet hét verhaal over Huybers maar beoogt slechts de keerzijde van de medaille te laten zien.

Huybers werd in de gesprekken gekenschetst als de kapelaan van de gegoede burgerij. Deze had in de St. Petrus-kerk ook een streepje voor op de arme mensen. De kerkbanken vooraan waren verpacht aan fabrikanten zoals de familie Roosen, aan vooraanstaande middenstanders en aan rijke boeren. De gewone mensen moesten achter in de kerk staan of konden als ze vroeg waren gaan zitten in de armenbanken die dicht bij de biechtstoel opgesteld stonden. Zelfs na de dood werd dit onderscheid aangehouden. Arme mensen werden 's morgens vanaf 8.00 uur begraven, rijken mensen pas om 11.00 uur. De rijken konden op het kerkhof een plaats kopen in de voorname middengang.

Kapelaan Huybers bracht de rijken vaak een bezoek. Al snel kwam ook hijzelf erachter dat het verhaal rond ging dat hij dat deed om sigaren te roken en om een glaasje wijn te drinken. Hij reageerde fel: mensen die zoiets beweerden moesten hun sigaren maar in hun neus stoppen. Daarmee doelde Huybers op de sigarenmakers van De Huifkar. Deze goed georganiseerde arbeiders hadden, zeker voor Oisterwijkse begrippen, uiterst linkse opvattingen. Huybers heeft herhaaldelijk geprobeerd sigarenmakers uit de "moderne bond" (NWW) te praten. De standvastigheid van de meeste sigarenmakers was echter groot, meestal tot in de dood. Modern georganiseerden mochten niet op het katholieke kerkhof worden begraven. De rouwstoet trok dan door de Kerkstraat naar de begraafplaats bij de Hervormde Kerk. Toen Huybers een keer zo'n rouwstoet ontmoette weigerde hij zijn hoed af te nemen, zoals in die tijd gebruikelijk was. Het was de begrafenis van een aan TBC gestorven sigarenmaker die ondanks

aandringen van Huybers ook tijdens zijn ziekbed geweigerd had het NW de rug toe te keren. De houding van Huybers leverde hem een scheldkannonade op van Boons, sigarenmaker en gemeenteraadslid voor de SDAP. Boons werd in Oisterwijk flink gepest. In de raad werd hem verweten dat hij met "een Russische arm" wilde regeren. Uiteindelijk is Boons naar Amsterdam vertrokken.

Kapelaan A. Huybers

Huybers waakte in Oisterwijk ook over de goede zeden. Zo liep hij 's-avonds door het dorp om eventuele paartjes toe te spreken en de jongen te vermanen om naar huis te gaan. Het meisje werd dan door Huybers persoonlijk thuis afgeleverd. Per vergissing heeft Huybers eens in het schemerdonker zo de dochter van de koster van de protestante kerk thuisgebracht. Aan meisjes die na hun werk éénmaal per week 's-avonds de huishoudschool bezochten, hield Huybers voor dat ze niet zo vaak op straat moesten komen maar zich thuis moesten cultiveren met muziek maken. Waar men het geld voor instrumenten vandaan moest halen zei hij er niet bij. Op school moesten de meisjes zedig gekleed zijn. Van de nonnen moesten zij rokken dragen die wanneer men knielde de grond raakten. Als dit niet zo was werden de meisjes naar hun moeders gestuurd en mochten pas terugkeren als er een lap stof aan de rok was genaaid. De fraterscholen waren volgens enkele mensen net "concentratiekampen". Bij het minste of geringste werd men door de fraters gestraft, vaak ook als wraak op de politieke overtuiging van de ouders. Men moest dan de handen strekken waarop boeken werden gelegd. Wanneer een jongen zijn armen dan iets liet zakken

werd er onder gemept met een lineaal. Een enkeling dreef dit zover door dat een schooljongen bewusteloos neerviel. Opvallend, volgens onze gesprekspartners, was het feit dat rijke jongelui nooit werden gestraft. Voorts werden de schooljongens opgehitst tegen protestanten en sociaal-democraten.

Verkiezingsborden van de SDAP werden van de huizen afgehaald en kinderen van de niet-katholieke school in de Kerkstraat ("bokkenschool") werden uitgescholden. Er was danook veel moed voor nodig om als katholiek je zoon of dochter op de school te plaatsen. Katholieken mochten ook niet bij protestanten werken of op cursus gaan. Een relatie met een protestant werd heel moeilijk gemaakt omdat trouwen in de (katholieke) kerk er dan niet bij was.

Kapelaan Huybers heeft getracht het culturele leven in Oisterwijk te monopoliseren onder katholiek vaandel om het katholicisme "te vrijwaren tegen den kanker der neutraliteit". Zo kwam De Kunstkring tot stand die al snel in conflict met Asterius kwam. Asterius bestond reeds lange tijd en ook niet-katholieke liberalen speelden in die beginfase een belangrijke rol. Er werd danook, via de fabrieksbazen, druk uitgeoefend op leden van Asterius om over te stappen naar de katholieke harmonie van De Kunstkring. Asterius mocht eerst niet deelnemen aan de Maria-processies. Later werd dit iets verzacht: deelname was wel mogelijk, maar het vaandel en de instrumenten mochten de kerk niet in. Toneelstukken van het gezelschap rondom Coes van Iersel (die tot ergernis van de geestelijkheid ook nog voor de VARA zou gaan werken) werden door de Oisterwijkse kapelaans zoveel mogelijk tegengewerkt. Pogingen van SDAP-ers om met socialistische bladen te colportereren bij De Kunstkring werden snel de kop ingedrukt.

Het onthullen van een borstbeeld van Huybers op De Lind op 4 juni 1955 was derhalve voor een groot gedeelte van de Oisterwijkse bevolking zeer omstreden. Het lijkt geen toeval te zijn dat de onthulling plaatsvond toen Asterius op tournee was in Luxemburg. Maar toch, de dag na de onthulling was het borstbeeld van Huybers onherkenbaar. Op de kop was vette zult geplaatst, die door de felle zon over het gehele borstbeeld was uitgelopen. Later is nog eens het borstbeeld van zijn voetstuk gerukt. Het Nieuwsblad van het Zuiden plaatste hiervan een foto. Het bijbehorende artikel had als kop "Een misselijke streek".

Huybers was zeer omstreden, niet voor niets wordt door zijn trouwe volger Domstorff in het Kerkklokje melding gemaakt van het feit dat hij en Huybers in het dorp voor "twee dictators" werden uitgemaakt. Huybers, maar ook latere kapelaans uit "het rijke roomse leven" in Oisterwijk, trachtte de katholieke kudde bij elkaar te houden. Echter de in gang gezette ontwikkeling was niet meer te stuiten met woorden alleen. Steeds meer werden middelen toegepast zoals dreiging met ontslag, ontzegging van de sacramenten en laster. Voor onze gesprekspartners was "de goeie oude tijd" veelmeer een tijd van diepe ellende en armoede. Op politiek-cultureel gebied was "het rijke roomse leven" voor hen eerder een tijdperk van "roomse terreur".

CHRISTUS IN LIMBURG

Te Roermond werd een kind van een der bewoners van het rode stadsdeel begraven. De lijkoets werd gevolgd door een 50-tal joelende kinderen, die katechumiek maakten met bussen, dekoels en stokken. (Krantenbericht)

„Voorwaar zeg ik u: voorzooveel gij dit een van deze Mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat Mij gedaan.“ (Matth. 25 : 40)

Een tekening in De Notenkraaker van 22 januari 1927 naar aanleiding van de wijze waarop de katholieke jeugd de begrafenis van een kind uit een socialistisch gezin had verstoord.

FASCISTEN IN DE OISTERWIJKSE RAAD

Gemeentepolitiek is niet te voeren met grote vlaggen, hoge laarzen en mooi blinkende auto's.

De geschiedenis van het Nederlands fascisme begint volgens Joosten (Katholieken en fascisme in Nederland 1920 - 1940) met de oprichting van Katholieke Staatkunde. Dit blad staat onder redactie van dr. Emile Verviers, docent aan de Leidse Universiteit en de exploitatie geschiedt door de Centrale Uitgeverij in Oisterwijk. Rondom het blad groepeerde zich de herstelbeweging, een groep katholieken die zich afzetten tegen modernisering in kerk en maatschappij (tegen 'demoliberalisme', sociale voorzieningen en vrouwenemancipatie). Het blad, opgericht in 1922, is geen lang leven beschoren. De bisschop verbiedt het blad de naam Katholieke Staatkunde nog langer te dragen. Het weekblad wordt voortgezet als 'Opbouwende Staatkunde' en koestert hoge verwachtingen van het Italiaanse fascisme en Mussolini. De gehele fascistische beweging in Nederland wordt op het einde der twintiger jaren meer revolutionair. Het vitalistisch strijdbeginsel gaat overheersen: wil en macht domineren over het verstand. Tegelijkertijd blijft de beweging door onderling geruzie en splitsingen een klein groepje fanaten.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen in 1931 wordt de Oisterwijkse bevolking en politiek verrast door een kandidatenlijst waarop bovenaan de naam Verviers prijkt. Hij wil een sterke gemeenteraad om tegenspel te kunnen bieden aan burgemeester en ambtenarij (uitvoerders van de regeringspolitiek) maar ook aan de grote industrielen (de leerfabriek). Arbeiders in de raad zijn volgens Verviers hier niet tegen opgewassen: "De meerbegaaften zijn de door de natuur aangewezen leiders van de minder ontwikkelden en zij zijn de natuurlijke beschermers van het volk". Voorts pleitte hij voor de plaatselijke middenstand die, als het ging om leveringen aan de gemeente, bij gelijke condities en kwaliteiten voorrang moest krijgen.

De verkiezingsfolders van Verviers werden gedrukt bij A.G. van den Boogaard, een vurig voorstander van de herstelbeweging, die vanaf Katholieke Staatkunde onafgebroken geijverd heeft om door uitgave van boeken, brochures en bladen de zaak van het fascisme te dienen. Mede door de aanwezigheid van deze drukkerij werd Oisterwijk een bolwerk van fascistische propaganda.

De verkiezingen leverden voor de lijst Verviers 262 stemmen (10,2%) op en één zetel. Verviers verzuimde echter om tijdig zijn geloofsbriefjes in te sturen waardoor de tweede man op de lijst, de aannemer Ch. Graft, werd benoemd. Verviers komt verder in de Oisterwijkse politiek niet meer terug. In de jaren '34 - '35 is hij nog enige tijd redacteur van het NSB-tijdschrift Nieuw Nederland.

Op 5 mei 1934 wordt door Arnold Meijer Zwart Front opgericht. Hij zou de versnipperde beweging tot een eenheid moeten brengen die tot "de storm op den staat" leidt. Vanaf de oprichting komen er snel afdelingen van de grond die vergaderen in de plaatselijke "Zwarte Huizen". Zwart Front pleitte voor een autoritaire en corporatieve staat, voor een Groot-Nederlandse gedachte, voor het gezin als kern der natie en was fel antisemitisch. De Zwart Fronters verenigden zich bij de raadsverkiezingen van '35 op de lijst A.G. van den Boogaard. Zij trokken vooral van leer tegen corruptie, schijnheiligheid en de moraal-verdervende invloed der RKSP-fractie: "Vooral, WIJ MIDDENSTANDERS, wij worden verpletterd tusschen de molensteenen van den KLASSENSTRIJD". Tegenover de volksmisleiding en het opkomen voor het "eigen-ik" stelt men het systeem der verantwoordelijkheid nl. het fascisme. De lijst Van den Boogaard krijgt 436 stemmen (15,5%) en 2 zetels die bezet gaan worden door Van den Boogaard en de landbouwer A. van Dal. Door de felle aanvallen op haar beleid moet de RKSP-fractie wel reageren. In een pamflet wijst zij op het ondemocratische karakter van Zwart Front en beticht Zwart Front van het "bevuilden en bekladden" van scholen en kloosters. Blijkbaar wordt dit optreden van de Zwart Fronters na de verkiezingen niet gestopt: het woonhuis van burgemeester Verwiel en het klooster der Eerwaarde Zusters worden 's nachts beschilderd. Daarop besluit de gemeenteraad tot extra nachtdienst voor de politie.

Bij de Kamerverkiezingen in 1937 laat de RKSP een manifest verschijnen getiteld "Van hemd tot front" waarin gesteld wordt dat de katholieken omdat zij tegen het communisme hebben gekozen nog niet voor het fascisme kiezen. De denkbeelden van Zwart Front worden als zijnde anti-katholiek bestreden. In Oisterwijk lijkt dit manifest weinig effect te hebben gehad. Zwart Front behaalde 711 stemmen

(21,4%) Ook de Oisterwijkse SDAP kon moeilijk opboksen tegen Zwart Front. In de herfst van '34 vraagt de plaatselijke secretaris aan het hoofdbestuur om een "bezoldigd propagandist" speciaal voor Oisterwijk omdat daar het hoofdkwartier van Zwart Front is gevestigd. De wens wordt niet gehonoreerd, de afdeling zal het zelf moeten opknappen. In 1935 verliest de SDAP tot overmaat van ramp haar zo moeizaam veroverde zetel (Visser) in de gemeenteraad.

WEET GIJ WAT
Maulhalten
Cadaveerdiscipline
 beteekent? Zoek dat in den.s.b.
 Of wilt gij werkelijk orde,
 gezonde vrijheid? Stemt dan
ARNOLD MEIJER
ZWART FRONT
LIJST NR. 20

verkiezingsaffiche
 Zwart Front 1937

Zwart Front blijkt ook bij arbeiders en werklozen in staat te zijn steun te verkrijgen (men ziet er een alternatief in voor het Colijn-beleid). Zelfs (kader)leden van de SDAP maken de overstap naar Zwart Front. De partijleiding der SDAP adviseert de afdeling niet enkel een anti-Zwart Front houding aan te nemen maar ook een eigen politiek te ontwikkelen. Bij de verkiezingen van 1939 stelt de SDAP dan dat "gemeentepolitiek niet te voeren is met grote vlaggen, hoge laarzen en mooi blinkende auto's". De SDAP, aldus het pamflet, treedt al jaren op voor een sociale politiek (volkshuisvesting, verbetering gezondheidszorg en werklozenzorg) terwijl het Zwart Front-fascisme daar in land en gemeente niets voor gedaan heeft. De SDAP herovert haar zetel maar de aanhang van Zwart Front is in Oisterwijk nog steeds massaal: de lijst "Recht voor Allen" (sic!) behaalt 505 stemmen (15,8%) en wederom 2 zetels (Van den Boogaard en Van Dal).

In haar propaganda besteedde deze lijst, naast de aanvallen op de RKSP, nu ook aandacht aan de SDAP. De SDAP zou stelselmatig het gezin en gezag ondermijnen met behulp van "grootkapitalistische

joodsche zwendelaars". Zo ook in Oisterwijk waar volgens "Recht voor Allen" in sommige fabrieken "waar het joodsche kapitaal overheerscht, een geniepige terreur op politieke tegenstanders" wordt uitgeoefend, Kort voor de oorlog sterft A.G. van den Boogaard en is Zwart Front een belangrijke steun en afdelingsleider kwijt.

Door de omzetting van Zwart Front in Nationaal Front en door het uitbreken van de oorlog krijgt echter de fascistische beweging, ook in Oisterwijk, nieuwe impulsen. Het deftigere en minder revolutionaire Nationaal Front ziet nu nog meer middenstanders tot de beweging toetreden. De aanvankelijk goede relaties van Meijer met de bezetter leiden ertoe dat een stroom opportunisten in de beweging geraakt. Nationaal Front veroordeelt, gedreven door anti-semitisme, de Februaristaking van 1941 (een machtig protest van de Amsterdamse bevolking tegen de jodenvervolging). Na de oorlogsverklaring van Hitler aan de Sowjet-Unie stelt Meijer voor een Nederlands Legioen te vormen om te gaan strijden tegen het bolsjewisme. Nationaal Front is echter niet pro-Duits genoeg en wordt eind '41 verboden. De drukkerij gaat bij de ontploffing van de munitietrein in vlammen op.

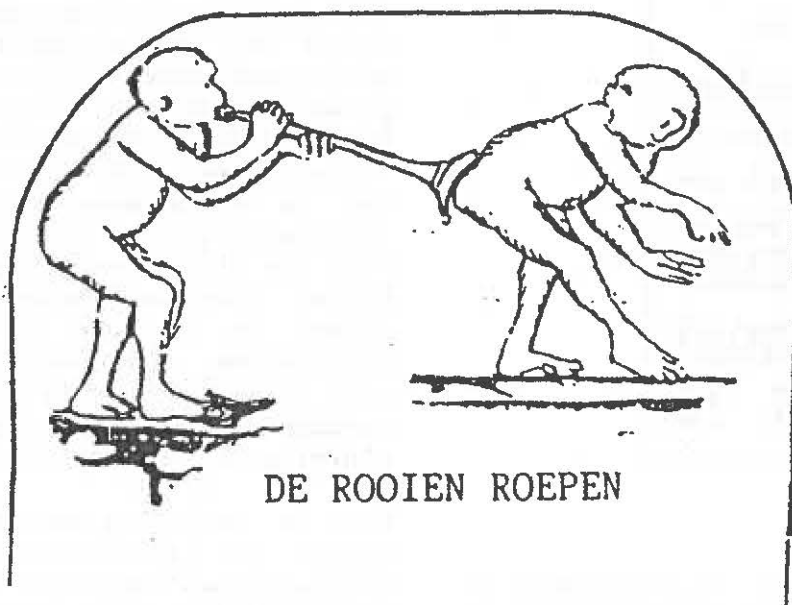
Maar na de oorlog weet Meijer toch weer boeken te laten verschijnen. Hij wordt opgepakt, maar weet weer te ontvluchten. Uiteindelijk wordt hij als enige Zwart Fronter voor de rechter gebracht. Mede op voorspraak van aartsbisschop De Jong

wordt zijn straf sterk verminderd. Over het algemeen wordt daarmee in de geschiedenisboeken het hoofdstuk Zwart Front definitief als afgesloten beschouwd. Voor de Oisterwijkse gemeente-

raad gold dit echter niet. Wanneer in 1949 de vervolging van collaborateurs voorbij is en de koude oorlogsideologie plotseling oud verzetmensen tot vijand maakt treden de oude Zwart Fronters in Oisterwijk weer op het toneel. Deze onbeschaamdheid wordt door de Oisterwijkse bevolking ruim beloond. In de nieuwe raad worden maar liefst 3 oud Fronters' gekozen: het oud raadslid Van Dal en twee kandidaten van een middenstanderslijst waarvan caféhouder C.M. van Rooy als lijsttrekker fungeerde, Van

Rooy was vanaf het begin bij de beweging betrokken en vervulde daarin als één der afdelingsleiders en gewestelijk propagandist een belangrijke rol. In de loop der jaren vijftig komen we herhaaldelijk "oude kameraden" tegen hetzij met een eigen naamloze lijst of op een plaatselijke vrije of katholieke lijst. In 1966 wordt op zo'n manier Van Dal wederom in de Oisterwijkse raad gekozen. Blijkbaar heeft een groot gedeelte van de Oisterwijkers weinig geleerd van ruim vier jaar fascistische bezetting.

DE ROOIEN ROEPEN

VIJF JAAR VERDER

De eerste 'De Rooien Roepen' nam in 1984 de manier waarop het Oisterwijkse gemeentebestuur aandacht besteedde aan 40-jaar bevrijding op de korrel. In de Joanneskerk werd de anti-communist Schakel (toegegeven, ook verzetman) in staat gesteld de eenzijdige ontwapening als het grootste gevaar na Hitler af te schilderen. Burgemeester Opheij toonde meteen al weinig begrip te hebben voor de gevoelens van de bevolking door op 4 mei een vriendschappelijk bezoek aan de Duitse jumelage-gemeente te brengen. De auteurs van het boek "Oorlog in Oisterwijk" spraken over "de doortastende persoon van Arnold Meijer".

Inmiddels zijn we vijf jaar verder. Via historische artikelen in de RRT werd het stilzwijgen verbroken over het katholieke fascisme van Zwart Front in Oisterwijk. De RRT waarschuwde tegen opkomend racisme, en georganiseerd fascisme rondom Jarmaat, stimuleerde anti-apartheidsacties, schreef over doorbreking van het vijands-

denken en belichtte restauratieve ontwikkelingen in de R.K.-kerk. Via de RRT werd voor het eerst aandacht besteed aan de verzetsactiviteit van een socialist in Oisterwijk.

Oisterwijk kreeg zijn bevrijdingsmonument en een sculptuur herinnert aan het bombardement op de munitietrein in 1944. Straten worden vernoemd naar Oisterwijkse verzetsmensen. Een goede zaak, maar het mag niet bij uiterlijkheden blijven. Bewustwordingsactiviteiten rondom fascisme, racisme en apartheid zijn minstens zo belangrijk. Maar daar loopt het gemeentebestuur flink achter. Zo is Oisterwijk niet aangesloten bij de Lagere Overheden Tegen Apartheid, van een meldpunt tegen racisme is na de raadsverkiezingen niets meer vernomen (evenals van het aannemen van etnische minderheden bij de gemeente) en educatieve projecten over 'fascisme, oorlog en verzet in Oisterwijk' ontbreken nog volledig. Zou het gemeentebestuur daar op de Oisterwijkse bevrijdingsdag, bij het overvliegen van een aantal oude vliegtuigen, ook bij stil hebben gestaan?

GESPREK MET FNV-BESTUUR OISTERWIJK

De FNV-afdeling Oisterwijk is de laatste tijd op een opvallende manier in het nieuws. Samen met De Leest werden bijeenkomsten georganiseerd over de gezondheidszorg en over thuiswerk. Op 26 september kwam voorzitter Johan Stekelenburg op uitnodiging van het plaatselijke FNV-bestuur naar Oisterwijk. Een nieuwe groep mensen vormt sinds enige tijd het gezicht van de Oisterwijkse FNV. Stuk voor stuk arbeiders met een lange staat van dienst in de bedrijven. Gestaalde kaders, die bij de Oisterwijkse afdelingen van PvdA en Groen Links op de vingers van één hand zijn te tellen. Wat beweegt deze mensen om zich voor de FNV in te zetten? De RRT sprak met voorzitter Willem Zwijgers en penningmeester Hans Jansen.

PROBLEMEN

"Zolang er geen problemen zijn, zie je de leden niet", vertelt Jansen. Ondanks de 850 leden die de FNV in Oisterwijk rijk is worden de jaarvergaderingen slechts schamel bezocht. De grootste bond in Oisterwijk, de Bouw- en Houtbond, heeft wel 400 leden maar die zie je alleen bij de verzilvering van de vakantiebonnen. Jansen spreekt uit ervaring, hij werd zelf lid van de Vervoersbond toen hij moeilijkheden kreeg bij een transportonderneming in Boxtel. Werkweken van 80 tot 90 uur waren daar geen uitzondering.

Zwijgers werd reeds als zeventienjarige lid van de bouwbond omdat zijn oom, "een echte bondsman", dat nodig vond. Via de bouw kwam hij als onderhoudsschilder (als "meterkwatser" zoals Jansen dat noemt) terecht bij de gemeente. De vakbondschool was voor Zwijgers een opstapje naar het bestuur van de ABVA/KABO waarna hij tot voorzitter van de FNV werd "gebombardéerd".

INFOTEAM

Het FNV-bestuur blijkt zich hier vooral in te zetten voor de individuele belangen van de leden. Met de bedrijven heeft zij geen contacten, dat regelen de afzonderlijke bonden. Een FNV-infoteam is iedere dinsdagavond in De Schuur, het gebouw van de FNV, present om de problemen van de leden aan te horen. Soms kan er direct een oplossing geboden worden maar vaker worden de mensen doorverwezen naar Tilburg waar de FNV ook juristen in dienst heeft.

Het Infoteam krijgt met allerlei pro-

blemen te maken uiteenlopend van geschillen met de baas tot echtscheiding. Maar soms komen er door het werk van het Infoteam ook grotere zaken aan het licht. Zo meldde zich onlangs een vrouw die geen ziekengeld beurde. Nadat de FNV via de Kamer van Koophandel naar het betreffende bedrijf geïnformeerd had, kwam de aap snel uit de mouw. Het betrof hier een illegaal naaiatelier aan de Nic. van Eschstraat. De zes werknemers wisten niet dat ze niet verzekerd waren. Het illegale bedrijf werd stopgezet.

Jaarlijks bezoeken zo'n 125 tot 150 mensen het spreekuur van het FNV-infoteam. Daarnaast behandelt Bart de Kort nog ieder jaar de belastingformulieren van de FNV'ers, een activiteit die trouwens volgend jaar door mevrouw Remmers zal worden overgenomen. In Brabant zijn er maar liefst 91 van deze FNV-infoteams die afgelopen jaar 19.751 klachten behandelden. Brabant loopt daarmee in FNV-verband aan de kop.

Voor het Infoteam ontvangt de afdeling subsidie van de landelijke FNV evenals voor de speciale thema-avonden. Maar daarnaast is er nauwelijks geld. De leden kunnen niet aangeschreven worden omdat de postzegels daarvoor niet betaald kunnen worden. Er wordt volstaan

met oproepen in de plaatselijke pers, ook in de RRT dit keer: jaarvergadering FNV Oisterwijk dinsdag 7 november, 20.00 uur De Schuur.

BILLEN BLOOT

Naast het Infoteam wil de FNV ook de bijzondere bijstand via de gemeente meer bekendheid geven bij de mensen met een uitkering. Jansen zit in de projectgroep Minimabeleid en vertelt dat er nu vanuit de gemeente gestart gaat worden met een voorlichtingscampagne. Zwijgers is er sceptisch over: "Daar zouden ze vorig jaar al mee begonnen zijn". De bijzondere bijstand is in Oisterwijk nog maar weinig bekend. Dit jaar kwamen er tot nu toe slechts 21 aanvragen waarvan er 15 gehonoreerd werden. De FNV-bestuurders vinden dat ook niet zo verwonderlijk: "Deze mensen hebben vaak al vijf maal hun hele hebben en houden voor een ambtenaar op papier moeten zetten, wie wil er nu vijf maal met de billen bloot?". Daarnaast duurt het ontzettend lang voordat een beslissing wordt genomen. Een oudere vrouw uit de Poirtersstraat wacht bijvoorbeeld nu al vier maanden voor een taxivergunning. Bijscholing van sociale dienst ambtenaren voor wat betreft de bijzondere bijstand lijkt in de gemeente niet haalbaar. De gemeente wil juist bezuinigen op de scholingskosten voor haar personeel. Jansen sprak er wethouder Ermen op aan, maar hij kreeg "er geen bonuspunten voor". De wethouder vond dat de ambtenaren al voldoende wisten.

GEEN VERLANGLIJSTJE

Met "de politiek" wil het FNV-bestuur zich niet al te veel inlaten. De politieke partijen hoeven dan ook geen verlanglijstje uit die richting te verwachten. Wel kondigt Zwijgers alvast aan dat de FNV op bepaalde kwesties zeker zal reageren. Hij heeft zo bijvoorbeeld zijn eigen opvattingen over het privatiseringsbeleid bij de gemeente. "Je ziet het, het gas en water is verkocht maar nu vallen ook de winsten en meevallers daarvan weg. Privatiseren kost geld. Nu komt de gemeentelijke onderhoudsploeg aan de beurt, die volgend jaar overgaat naar woningbouwvereniging St. Joseph. Maar wat gebeurt er met de welvaartsvaste pensioenen en de ziekteverzekeringskosten? De secundaire arbeidsvoorwaarden zijn in het particuliere bedrijfsleven meestal niet zo goed als bij de overheid".

De FNV zetelt in gebouw De Schuur, mede

eigendom van de PvdA. De Schuur heeft een kostbare opknappingsbeurt nodig maar geld lijkt vooralsnog niet voorhanden. In het geruchtencircuit circuleren berichten over privatisering. Het FNV-bestuur wil er voorlopig niets over zeggen. De onderhandelingen met de PvdA lopen. Zwijgers maakt wel duidelijk dat de FNV de zaak serieus wil aanpakken. Over enkele maanden vernemen we meer!

Het gezin is weer in! Dat althans proberen trendsetters als mw. Janssen-Ummels en mw. Willems ons via hun pennevruchten in Het Kerkklokje en Het Nieuwsblad te laten geloven. In diverse parochies worden toekomstige huwelijkspartners weer door celibataire geestelijken voorbereid op hun taken in het gezin. In Het Kerkklokje van 6 september deed ook Opus Dei een duit in het zakje: in haar conferentietoord Zonnewende in Moergestel werd een Dag over het Gezin georganiseerd.

De RRT schreef in mei '85 en oktober '86 over Opus Dei. Opus Dei is een uiterst rechtse katholieke lekenorganisatie die groot geworden is onder het fascistische bewind van Franco in Spanje. Onze plaatsgenoot Alting van Geusau behoort tot haar medewerkers. Een behoudende stroming in de katholieke kerk onder aanvoering van de paus ondersteunt de activiteiten van Opus Dei. Maar progressieve katholieken, zoals deken Bijl van Tilburg, noemen de beweging "fanatiek" en "indoctrinerend". Nazimisdaden en abortuspraktijken worden door Opus Dei op één lijn gesteld. En dan is er nog hun bekrompen visie op de vrouw. De vrouw mag binnen Opus Dei alleen op de laagste rang meedoen, als sloofje voor de heren wel te verstaan.

"Zijn er kettingen die je ketenen, rammel eraan" schreef een Kerkklokje-redacteur na zijn bezoek aan het Fête de l'Humanité. Dat geldt niet minder voor de knellende gezinsbanden die Opus Dei ons wil opleggen!

SARAFINA! The music of liberation

Gaat het goed met Zuid-Afrika? Zeker: het vrijlaten van een aantal politieke gevangenen is een stap in de goede richting. Maar laten we niet vergeten dat dit voornamelijk is ingegeven door een dreigende internationale boycot. Nog steeds is Zuid-Afrika het enige land in de wereld waar ongelijkheid van blank en zwart in de grondwet is vastgelegd. Nog steeds zijn er talloze politieke gevangenen. Nog steeds leeft de zwarte bevolking op het bestaansminimum in de zogenaamde thuislanden en in de zwarte ghetto's. Nog steeds wordt er door het blanke regime vermoord en gemarteld. Nog steeds zijn vele organisaties en partijen verboden in Zuid-Afrika. In Zuid-Afrika regeert de blanke regering van Le Clerc. Drie miljoen mensen maken de dienst uit in een land met 30 miljoen inwoners. De musical SARAFINA laat het echte geluid van Zuid-Afrika horen.

Freedom is coming tomorrow is de titel van één van de songs van de musical Sarafina. Een musical van kinderen uit de townships in Zuid-Afrika.

Sarafina! speelt zich af op de Morris Isaacson Highschool in Soweto, waar in 1976 ongeveer 200.000 zwarte leerlingen protesteerden tegen de invoering van Afrikaans als de lestaal in hun scholen in plaats van hun eigen taal: het Zulu. De reactie van de Zuid-Afrikaanse regering was beestachtig, met regelrechte staatsterreur ging men de protestactie te lijf.

Met verhalen en liederen volgt Sarafina de belevenissen op Morris Isaacson in deze tijd, speciaal één meisje, Sarafina, die haar klasgenoten inspireert in de strijd tegen de regering. Sarafina wordt gevangen gezet maar komt extra gesterkt in haar ideeën terug. Klasgenoten worden vermoord, maar dit wakkert de strijdbaarheid slechts aan. In het explosieve slot van de musical spelen de kinderen de dag van de bevrijding en dromen dat hun held Nelson Mandela na meer dan twintig jaar gevangenschap vrij komt.

Een musical waarin wordt gezongen, gelachen, gedanst en gehuild. Zo echt, zo eerlijk en oprecht dat de toeschouwers het in een roes meebeleven. De Zuid-Afrikaanse 'township jive' of Mbaganga muziek is een schitterende mengeling van talloze muziekgenres. Het heeft iets eigens wat de musical uniek maakt. Ngema en Masekela, de beide schrijvers, begonnen in 1984 met de audities. Meer dan 700 jonge mensen waarvan de meeste absoluut geen tooneelervaring hadden meldden zich aan. Zo'n 25 spelers en 10 muzikanten zetten uiteindelijk het spektakel in 1987 op de planken.

Net als de studenten in Sarafina! kunnen we niet leven zonder de hoop op vrede. Als je naar de gezichten van deze jonge mensen kijkt en luistert naar hun stemmen zal je zeker zijn van het feit dat er grote veranderingen komen in Zuid-Afrika. De kinderen zijn de toekomst van Zuid-Afrika en 'freedom is coming tomorrow'.

SARAFINA!
Circustheater in Scheveningen
13 t/m 25 februari 1990 (behalve 19 februari)
aanvang: 20.15 uur, op 25 februari aanvang 15.00 uur.

GEZONDHEID

Gezond-zijn is belangrijk. Veel mensen vinden het zelfs het belangrijkste in hun leven. In ons land hebben we een indrukwekkende gezondheidszorg. En de medische wetenschap gaat steeds verder: harttransplantaties, kunstheupen, noem maar op. Allerlei gebreken waaraan je vroeger dood ging of invalide van werd, kunnen ze tegenwoordig repareren.

Toch bestaat er naast die indrukwekkende officiële gezondheidszorg ook nog een groot aantal alternatieve genezers: kruidendokters, magnetiseurs, acupuncturisten, natuurgenezers, vult u maar aan. Behalve regelrechte oplichterij vind je

in die alternatieve hoek ook een schat aan oude tradities, volkswijsheden en op eeuwenlange ervaring berustende inzichten. Bovendien komt het regelmatig voor, dat mensen die in het officiële medische bedrijf nergens genezing konden vinden, bij een alternatieve geneeswijze op soms verbluffend eenvoudige manier baat hebben. Een ruttige aanvulling is het dus op zijn minst, zou je denken. Maar zo eenvoudig ligt het niet. De officiële gezondheidszorg staat nogal gereserveerd tegenover alternatieve geneeswijzen.

In haar kennismakings-interview met Het Kerkklokje (23 augustus 1989) telt de nieuwe Oisterwijkse huisarts Soffers zich nog heel genuanceerd op. Ze heeft niks tegen een homeopathische huisarts, en naar een goede acupuncturist wil ze best verwijzen. Maar met een homeopaat die een medische praktijk uitoefent zonder daarvoor voldoende gekwalificeerd te zijn, heeft ze wel problemen. We hadden een gesprek met zo'n Oisterwijkse homeopaat die niet de officiële artsenstudie heeft gedaan.

KLASSIEKE HOMOEOPATHIE

Theo Cornelissen is een klassiek homeopaat. Die toevoeging 'klassiek' is belangrijk, want zijn werkwijze verschilt wezenlijk van die van de meeste homeopathische huisartsen. Met de toenemende vloed van homeopathische middeltjes die je bij de drogist voor de meest uiteenlopende kwalen kunt krijgen, heeft hij ook niet veel op. Onder de naam "alternatieve geneeswijzen" zijn allerlei zaken samengevat die niets met elkaar te maken hebben. Homeopathie is heel iets anders dan kruiden- of natuurgeneeswijze. Homeopaten gebruiken net als de gewone artsen medicijnen, alleen hele andere, en op een andere manier. Eén van de uitgangspunten van de homeopathie is, dat het gelijksoortige met het gelijksoortige kan worden genezen: als een bepaald vergift bij een gezond iemand bepaalde ziekteverschijnselen veroorzaakt, kan iemand met die ziekteverschijnselen door datzelfde vergift worden genezen. Daardoor moet dat vergift dan wel worden 'gepotentieerd': trapsgevijs verdund en geschud.

Deze potentiëring is uitgevonden door de Duitse arts Hahnemann (1755 - 1843). Een tweede uitgangspunt van Hahnemann was, dat je niet symptomen moet bestrijden, maar altijd het geheel van de mens moet bekijken. 'Een vergift veroorzaakt niet één klacht, maar altijd een hele reeks; alleen als iemand die hele reeks verschijnselen heeft, is dat (gepotentieerde) vergift het aangewezen middel.' Aan dat uitgangspunt houdt de klassieke homeopathie veel strikter vast dan de andere homeopathische huisartsen. 'Die zijn vaak toch weer symptomen gaan bestrijden: een middeltje voor de zere keel, en een ander middeltje voor een zere knie. Vanuit Hahnemann gezien is dat onzin. Je moet zoeken naar een middel waar zowel die keel als die knie op wijst. Dat middel geef je dan, één keer. Als er dan niks verandert, is het niet het goede middel. Verandert er wel wat, dan geef je, indien nodig, van dat middel een andere potentie, ook één keer. Maar wat je tegenwoordig bij homeopathische artsen ook wel ziet, dat je een middel bijvoorbeeld drie keer daags moet nemen, of dat je een aantal middelen tegelijk krijgt, dat is in strijd met Hahnemanns bedbelling. Klassieke homeopathie houdt aan Hahnemann vast.' Cornelissen bestrijdt de veel gehoorde opmerking, dat je homeopathische middelen gerust kunt uitproberen, omdat ze in ieder geval geen kwaad kunnen. 'Ik ken een voorbeeld, dat

iemand zolang Arnica (een middel voor o.a. blauwe plekken) had gebruikt, dat hij Arnica-vergiftigingsverschijnselen kreeg.'

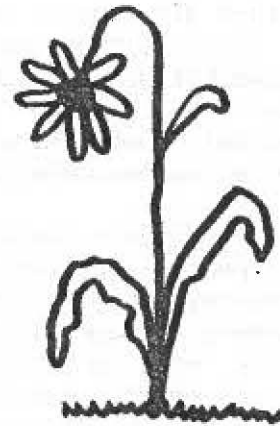
WERKING

Een veel gehoord verwijt aan de homeopathie is dat het niet werkt, of zelfs niet kan werken. Cornelissen: 'Inderdaad werken we met dusdanige verdunningen, dat soms in het gepotentieerde geneesmiddel niet één molecuul meer over is van het oorspronkelijke gif. Voor onze exacte wetenschappen (Cornelissen heeft chemische technologie gestudeerd, hij weet waar hij het over heeft) is de werking van de homeopathische geneesmiddelen niet te verklaren. Maar dat lijkt me eerder een uitdaging aan de chemie dan een reden om de werking van die middelen te ontkennen. Dat ze werken, kan je gewoon zien. Daarvoor moet je soms wel goed kijken. Het is ook niet altijd zo eenvoudig om het goede middel te vinden. Vooral als mensen pas als laatste redmiddel naar jou komen, is het soms erg moeilijk om een helder totaalbeeld te krijgen. Het komt ook wel voor, dat iemand bij je komt met een zere knie, en dat je dan op grond van het gehele beeld een medicijn geeft, dat ze de volgende keer dan zeggen: 'mijn knie doet nog steeds zeer, maar ik voel me wel veel beter'; dan gaat die knie ook heus nog wel over. En natuurlijk kunnen ook homeopathen soms niet anders meer doen dan stervensbegeleiding. Maar over het algemeen is er voor ieders ziekte wel een homeopathisch middel te vinden.' Dat de homeopathie een 'komplete' medische methode is, blijkt wel uit het feit, dat aan het eind van de vorige eeuw in de Verenigde Staten zo'n 30% van de mensen homeopathische geneeswijzen gebruikte. Dat Cornelissen naast zijn opleiding in de homeopathie niet ook nog een artsenopleiding heeft gevolgd, vind hij dan ook niet zo'n bezwaar. 'Behalve voor 'mechanische' verwondingen - ik kan geen wonden hechten, ook geen gebroken been zetten, en dat is natuurlijk wel nodig - kun je als je homeopathisch wordt behandeld, heel goed buiten de huisarts.'

LEVENSVISIE

Volgens Cornelissen zit achter de homeopathie ook een levensvisie. 'Het maakt nogal wat verschil, of je symptomen probeert te bestrijden, zodat je weer zo snel mogelijk op de ingeslagen weg verder kunt, of dat je bereid bent ziekte

te zien als een teken dat er iets mis is en dat je misschien wat moet veranderen in je manier van leven. Of je alleen maar zoveel mogelijk feest wilt vieren, of dat je bereid bent verantwoordelijkheid te nemen voor je manier van leven en de konsekventies daarvan.'

Aan die andere manier van leven moesten uw koffie-drinkende en shag-rokende verslaggevers wel even wennen. Anti-autoritair als we zijn, voelen we er ook niet direkt voor de dokter inspraak te geven in onze manier van leven. Verder zijn er ook wel andere artsen (niet-homeopathisch, of niet-klassiek homeopathisch) die niet symptomen bestrijden, maar mensen genezen. Ook eerdergenoemde dokter Soffers spreekt van patiënt-gericht in plaats van symptoom-gericht.

Misschien zijn de grenzen toch niet zo scherp als hierboven geschetst. Maar deze en dergelijke tegenwerpingen nemen niet weg, dat in de klassieke homeopathie kennelijk uiterst waardevolle kennis en inzichten in onze gezondheid en de samenhang daarvan met onze manier van leven bestaat. Met de erkenning daarvan, ook in financieel en verzekeringsopzicht, komen we o.i. verder dan met de bestrijding en verkettering ervan.

HELERS EN HEILIGEN

(op het braekvlak van magie en religie)

Wie kent uit zijn direkte omgeving niet de "weglezers" van wratten? Wie gelooft er in aardstralen en in de kracht van wichelroedes? Wie wendt zich heimelijk nog tot de heilige Antonius als hij iets kwijt is?

De Brabantse volkskultuur is nog altijd uiterst rijk aan deze en andere merkwaardige geneeswijze die naast de officiële geneeskunde nooit uitgebannen zijn geraakt. Een opmerkelijk fenomeen. De journalist Johan van Uffelen stelde een prachtige bundel samen over Brabantse volksgenezers en wonderdoeners.

Naast de genoemde lezers kennen we ook de bidders, knijpers, strijkers, roedelopers, gebedsgenezers, formulebezweerders en talloze andere categorieën van helers. Wat gewoonlijk voor de geschiedenis van het gewone volk geldt, namelijk dat zij weinig of niets aan het papier toevertrouwd hebben, geldt evenzeer voor deze genezers. Zij werden en worden geschoold binnen de eigen familie of kloosterorde en hebben zelden iets van hun kennis uit boeken gehaald. Volksgeneeskunde omvat alle geneeswijzen die mensen op eigen initiatief en op eigen verantwoordelijkheid toepassen. Niet de studie maar vooral intuïtie en ervaring liggen ten grondslag aan deze traditie. Je begrijpt dus wel dat er honderden remedies en praktijken bestaan die ook nog eens sterk per regio kunnen verschillen. Volksgeneeskunde is beslist niet hetzelfde als homeopathie of alternatieve geneeskunde. Ook is het geen vorm van bijgeloof. Van Uffelen stelde terecht vast dat zowel de helers als de raadplegers intens vertrouwen op God. Juist op momenten dat menselijke hulp tekortschiet of ontbreekt. Magie was een integraal onderdeel van het leven van alle dag. Aan kruiden, drankjes, relieken, gebeden, formules en voorwerpen werd altijd een aanzienlijke kracht toegekend die de mens kon helpen in tijden van nood. We kunnen dan denken aan ziekte, dood, misoogsten, angsten en wat al niet meer. In het verleden kende iedere gemeenschap wel één of meer volksgenezers die door de dorpelingen graag geraadpleegd werden. Natuurlijk hadden de helers veel concurrentie. Niet alleen van de officiële artsen, maar ook van de katholieke kerk. De kerk kende immers haar eigen rites en vormen van magie. Een priester mopperde ooit: "Bij moeilijkheden, ziektes en dood wenden de mensen zich liever tot een magiër dan

tot God." Natuurlijk stimuleerde diezelfde kerk de magie onder het volk ook. Sommige priesters mompelden zulke onverstaanbare Latijnse gebeden dat zij in de ogen van veel gelovigen onvervalste toverformules leken. Wat te denken van deze bezwering tegen 'windpens' bij koeien uit Nieuwkuijk:

"Ik noem in Gods naam en in den Heiligen Geest,
dat deze zwart rode (beest) van deze windpens,
niet berst of te berste valt,
en dat die wind verdwijnt door Gods kracht en almogendheid.
In de naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes. (3x)"

De samensteller van het boek wilde niet de vraag stellen "of het nu eigenlijk ook helpt." Zijn bedoeling was een beeld te schetsen van deze unieke kukltuur. Of zoals hij in zijn inleiding schreef: "Ge kunt 't geleuen of niet ..."

Niet alle wonderdoeners bleken succesvol. De Amerikaanse dokter Charles Davenport was zeer populair in Tilburg. Hij werd ook wel Sequah genoemd en in een grote circus tent konden de Tilburgers de grote meester aanschouwen voor 10 cts. Het orkest speelde een vrolijke melodie die door de omstanders werd meegezongen:

"Heb je kromme benen,
jicht of reumatiek,
ga dan naar Sequah henen,
die geneest je met muziek."

Die eerste dagen was zijn roem in Tilburg groot. Maar aan het einde van zijn achtdaagse optreden bleken de "patiënten" uit de kruikenstad behoorlijk sceptisch te zijn geworden. Op hetzelfde deuntje werd nu gezongen:

"Sequah is gekomen.
Wat heeft hij gedaan?
De dubbeltjes meegenomen
en de krommen laten staan."

Dit voorval speelde zich af in 1895. Een veel betere naam heeft "Nulandse Marie". Ze leeft nog altijd en Van Uffelen had een gesprek met haar. Marie's vader had al eens van de pastoor te horen gekregen: "Driek, jullie Marie, daar stikt veul meer achter". Als kind bleek ze al over grote krachten te beschikken. Bij andere kinderen kon ze bloedende wonden laten stoppen; ze hielp boeren stijve paardebenen te genezen; ze hielp een epileptische jongen zijn rijbewijs halen; ze genas

brandwonden in minder dan geen tijd en zo kunnen we doorgaan.

Echt gespecialiseerd was ze in hulp bij examenangst. Zo werd ze geraadpleegd door een Oisterwijkse geleerde die moest promoveren. Hij had knikkende knieën. Na met Marie gesproken te hebben slaagde hij glansrijk. Marie wist wat ze deed: "De mensen moaken d'r eigen ziek. De dokters hebben veel geleerd, mar ze weten half nog niet wat de zenuwen kunnen aanrichten".

Jos Kivits uit Vlijmen weet alles van aambeien. Als ex-groenteboer kent hij de kruiden als geen ander. Ook zaait hij in zijn tuin radijs-achtige witte knolletjes. Die knolletjes worden uit de grond getrokken en in een plastic zakje gedaan. Daarin prikt hij kleine gaatjes: "want de krachten moeten er natuurlijk wel uit kunnen". De patiënt die door aambeien geteisterd wordt moet het zakje enkele weken in zijn broekzak meedragen. Volgens Kivits worden de aambeien dan in de kiem gesmoord en keren ze nooit meer terug. Een operatie zou, aldus de voormalige groenteboer, de wortels laten zitten

Naast allerlei voorvallen, gebeurtenissen en personen verzamelde Van Uffelen ook rariteiten uit de medicijnkast van onze overgrootouders. Wat dacht je van de volgende remedies?

BEDDEZEIKEN: een muis in vet braden en opeten

HONDEBEET: (indien het een dolle hond betrof) het beest slachten en een stuk van zijn lever eten

JICHT: een levende kikker in de onderbroek naaien en hem zo laten starven

STIJVE NEK/KOUDE LEDEMATEN: de zere plaats insmeren met reuzel en daar overheen geraspte nootmuskaat strooien

MIGRAINE: een koperen cent tegen het voorhoofd plakken

SLECHTE ADEM: de eigen urine opdrieken; vooral aan te bevelen voorafgaande aan een vrijage

TANDPIJN BIJ BABIES: (bij doorkomende tandjes) een levend gevangen

mol in een zakje naaien en om de hals hangen; bij voorkeur de mollepootjes gekruist (mollenkruisjes)

WRATTEN: langs het lijk van een mens strijken

ZWEREN: een doodsbeen op het kerkhof halen; het gruis van de knook schrapen; dit mengen met melk of water en enkele kommetjes drinken

De hierboven beschreven remedies kwamen verspreid door heel Noord-Brabant voor. Vaak ook waren er andere remedies. Het boek schenkt daar alle aandacht aan.

Johan van Uffelen had nooit de intentie een boek te schrijven. Als verslaggever van het Brabants Dagblad wilde hij enkele stukjes schrijven over wonderdoeners en gebedsgenezers in Brabant. Maar nooit eerder lokte zijn oproep tot de lezers zo'n enorme stroom reacties uit. Brieven en telefoontjes bleken de redactie te overspoelen. Blijkbaar had de oproep de Brabantse volkskultuur in haar hart geraakt. Het boekje telt zo'n 150 pagina's en het leest heerlijk weg.

Helaas gaat de auteur niet in op de vele vragen die worden opgeroepen. Waarom stierven bepaalde gebruiken uit? Waarom blijken bepaalde regio's vatbaarder dan andere? Welke gebruiken behoren tot een typisch stedelijke of rurale cultuur? Maar misschien zijn dit onterechte opmerkingen. In zijn voorwoord gaf de auteur al te kennen geen verklarende of wetenschappelijke pretenties te hebben. Toch is "Helers en Heiligen" een belangrijke cultuurhistorische bijdrage geworden dat om een vervolg roept. Voor historici ligt hier een aanzienlijk terrein open.

Johan van Uffelen

Helers en heiligen

Volksgenezers en
wonderdoeners in
Brabant

Johan van Uffelen, *Helers en Heiligen* (Volksgenezers en wonderdoeners in Brabant), Hilversum 1989, f 25,--

WIJKCENTRUM DE PANNENSCHUUR:

CENTRUM ZONDER WIJK ?

De gemeente heeft bedacht, dat de Pannenschuur een wijkcentrum nodig heeft. Aan dat wijkcentrum annex sporthal wordt achter de schermen hard gewerkt, aldus het Kerkklokje in juli. Dat klopt. Maar van samenwerking is vooralsnog geen sprake. Het lijkt er meer op, dat B&W aan de wijk haar wil wil opleggen.

"Eind januari kregen we een brief van de gemeente," aldus Jan Eijkemans, voorzitter van de bewonersvereniging Groot Pannenschuur. "Of we maar binnen twee weken ons programma van eisen voor het nieuwe wijkcentrum op wilden stellen. Dat kan natuurlijk niet. Daarvoor moet je eerst onderzoeken, wat de wijkbewoners willen, en wat daarvoor nodig is." In een brief aan de gemeente van 22 febr. heeft de bewonersvereniging samen met de stichting De Leest dan ook laten weten, dat ze eerst een enquête wilde houden, en daarop haar programma van eisen baseren. Die enquête is inmiddels gehouden, en heeft ook duidelijke resultaten opgeleverd. Maar van de gemeente werd niets meer vernomen, totdat de bewonersvereniging eind september, samen met andere gebruikers, voor een bespreking werd uitgenodigd. Daar bleek al een tekening klaar te liggen, waarin voor de wijkactiviteiten ook twee kamers waren gereserveerd. Wie de wijkboerderij ziet - jaren geleden door de wijkbewoners zelf opgeknapt tot een ruim en gezellig wijkcentrum - begrijpt dat dat voor de bewonersvereniging niet aanvaardbaar is. Dat geldt trouwens ook voor de voorgestelde beheersvorm. Samen met Rien v.d. Sande en Fenna en Ruud Verhoeven, (oud-)bestuursleden van de bewonersvereniging, verwoordt Eijkemans de bezwaren.

De beheersvorm weegt misschien nog het zwaarst. "De wijkboerderij wordt beheerd door de bewonersvereniging zelf. Alles gebeurt door vrijwilligers. Daardoor zijn de mensen ook bij het wijkcentrum betrokken." Daardoor zijn ook de opbrengst van de bar voor de bewonersvereniging, haar belangrijkste inkomstenbron. Maar in het nieuwe wijkcentrum wil de gemeente het beheer privatiseren, inclusief de bar. De inzet van vrijwilligers kun je dan wel vergeten. "Dan werk je gewoon voor een ander. Bovendien zit de bewonersvereniging dan zonder inkomsten. Dan zou de gemeente ons moeten subsidiëren. Goedkoper is het dus ook niet." Dat het nieuwe

wijkcentrum, waarin ook drie sportzalen komen, die overdag door de scholen worden gebruikt, en een peuterspeelzaal en een post van de wijkverpleging, niet door alleen vrijwilligers kan worden beheerd, daar is de bewonersvereniging het wel mee eens. Maar de aan te stellen beheerder moet dan in dienst van de bewonersvereniging komen, die daarvoor een subsidie van de gemeente krijgt. Op die manier is de betrokkenheid van de wijkbewoners bij hun centrum het best gegarandeerd.

Als de bewonersvereniging zo het beheer krijgt, moet er aan de opzet van het gebouw ook wel wat veranderen. "In die twee ruimten die ze nu voor ons gereserveerd hebben, kun je niet veel doen. Er kan geen biljart in, en tafeltennis kun je ook wel vergeten." Natuurlijk is de opzet van het gebouw multifunktioneel, zodat ook andere ruimten eventueel gebruikt kunnen worden. Maar afgezien van het feit, dat sommige activiteiten van het wijkcentrum overdag plaatsvinden, als dus ook de andere gebruikers erin zitten, lijkt het niet waarschijnlijk, dat de wachtkamer voor de dokter, of de peuterspeelzaal, 's avonds voor biljarten kan worden gebruikt. Zoals het er nu uitziet, is er danweg te weinig ruimte voor de wijkactiviteiten. Het lijkt er veel op, dat de gemeente aan de sportzalen, die voor de scholen nodig zijn, nog wat andere activiteiten heeft vastgeplakt, omdat ze ook daarvoor subsidie in de wacht kan slepen. Daar is niks op tegen natuurlijk, maar dan moeten die andere activiteiten wel de ruimte krijgen. En dat kon wel eens moeilijk worden. In de commissie Ruimtelijke Ordening heeft het CDA al gezegd dat alles best was, als het budget maar niet werd overschreden. De rekonstruktie van de Lind had namelijk te veel gekost....

In bovengenoemde inspraakvergadering heeft de bewonersvereniging haar bezwaren naar voren gebracht. Maar de daar aanwezige ambtenaren konden geen antwoord geven. Zij zijn immers niet politiek verantwoordelijk, en "de politiek had er dit keer niet voor gekozen, vanaf het begin de bewoners erbij te betrekken," aldus één van hen. Daarop heeft de bewonersvereniging een nieuwe bijeenkomst gevraagd, waarop ook de verantwoordelijke wethouders (Ermen en Van

Rooij) aanwezig zijn.

Het woord is nu aan de gemeente. De bewonersvereniging is van goede wil. Het zal best moeite kosten, de wijkboerderij te verlaten. Maar nu de Pannenschuur steeds meer naar het westen wordt volgebouwd, vindt ook dit bestuur een nieuwe lokatie aan de westkant van de T31 logisch. Daar moet dan wel een echt wijkcentrum komen, niet alleen voor, maar ook van de wijk. Anders blijven ze net zo lief in de wijkboerderij zitten. Want, zoals gezegd, daar zitten ze heel goed! Met de verkiezingen op komst zullen de gemeentebestuurders hun lesje wel leren. Anders leert de verkiezingsuitslag hun dat wel!

PROGRESSIEF OISTERWIJK WORDT GROEN LINKS

Tijdens de ledenvergadering op 19 september j.l. werd besloten de naam Progressief Oisterwijk te vervangen door Groen Links. In deze tijd, waarin achter veelal gesloten deuren, gesleuteld wordt aan een zogenaamde centrum-linkse regering, blijkt er een vernieuwende politieke stroming door te breken die tot de verbeelding van velen spreekt. Daar waar CDA en PvdA steeds dichterbij elkaar toe kruipen is de tijd rijp voor een krachtenbundeling van links. Ieder vanuit zijn eigen verleden en met zijn eigen inbreng.

Het is een hoopvol perspectief voor de gemeenteraadsverkiezingen in maart 1990. Het plaatselijk "monster-verbond" van PvdA, CDA en VVD smooit al te lang vernieuwende ideeën in de Oisterwijkse politiek. Groen Links moet in staat geacht worden bij de komende raadsverkiezingen een zetel in de wacht te slepen. Er wordt momenteel hard gewerkt aan een programma waarin vele progressieve Oisterwijkers zich zullen herkennen. Het zou voor de Oisterwijkse politiek heel verfrissend zijn als dit geluid ook in de raadszaal doorklinkt. De kandidaten, die de lijst zullen aanvoeren, zijn dezelfde als vier jaar geleden, n.l. Ad Graumans en Lenny Provoost.

De organisatie van Groen Links zal verder worden uitgebouwd. een nieuw afdelingsbestuur, bestaande uit Ad van den Dord (voorzitter), Thérèse Graumans (secretaris) en Sjef Leijts (penningmeester), heeft als eerste taak het opbouwen van een duidelijke organisatiestructuur.

Mensen die sympathiseren met CPN-PPR-PSP zijn van harte welkom om aan deze ontwikkelingen mede vorm te geven. Via het secretariaat kunt u geïnformeerd worden over de activiteiten. Ook op de feestelijke bijeenkomst van 5 november als gevolg van het vijfjarig bestaan van de RRT zal Groen Links aanwezig zijn. Misschien tot dan...

Voor
slechts f 5,00
bezorg ik u 6 maal

De Rooie Roepstoeter

Redactiecollectief De Rooie Roepstoeter
Postbus 340 5060 AH Oisterwijk
gironummer 5264985

Maak eens kennis met

DE WAARHEID

Vechten tegen de ridicule opvatting als zou „links zijn” uit de mode zijn. Bewijzen dat „links” wel degelijk andere en betere oplossingen heeft voor de problemen van vandaag. Een platform bieden voor de vele bewegingen die Nederland rijk is en die in de andere media nauwelijks aan bod komen.

Zo'n krant verdient het om door velen gelezen te worden. Speciaal voor hen die wel eens kennis willen maken met De Waarheid hebben we een noviteit: een speciaal weekend-abonnement. Elke zaterdag De Waarheid in de bus met ons speciale zaterdagkatern, De Waarheid PLUS. Laat u eens verleiden, trek de stoute schoenen aan. Maak eens kennis met De Waarheid!!!

- Ja, ik maak kennis met De Waarheid en neem om te beginnen een speciaal zaterdag-abonnement voor f 8,90 per maand.
- Ja, ik maak kennis met De Waarheid en wil direct een volledig abonnement voor f 22,10 per maand.

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Plaats: .....

Giro: .....

Deze bon opsturen naar:
De Waarheid, Antwoordnummer 2518, 1000 PA Amsterdam (postzegel niet nodig) Of bel ons: 020-262565.

